

UN Bulletin

časopis OSN v České republice

5/2005

Nejvyšší prioritou kolektivní bezpečnosti musí být zastavení šíření jaderných zbraní a jejich potenciálního použití ze strany států i nestátních subjektů.

Více k tématu: strana 3 a 7

Foto: UNEP

Zelená města: Plán pro planetu!

Téma letošního Světového dne životního prostředí (5. června) zní: „Zelená města: Plán pro planetu!“. Obrovský nárůst městské populace je jedním z nejzávažnějších trendů současnosti. V příštích 25 letech se očekává populační růst téměř výhradně v městských aglomeracích, a to především v rozvojových zemích. V roce 2030 tam podle prognóz bude žít již více než 60 procent obyvatel Země. Jsme na tento vývoj připraveni? Růst měst doprovází nejen sociální, ale i environmentální problémy. Měs-

ta jsou významnými konzumenty přírodních zdrojů a producenty odpadů. Vytvářejí většinu skleníkových plynů, jež mají na svědomí globální změnu klimatu. Města znečišťují a snižují kvalitu vody, negativně ovlivňují podmínky v oceánech a mořích, zamořují ovzdušší, zabírají půdu a mají tak devastující vliv na biologickou rozmanitost. Pokud se ekologie nestane nedílnou součástí řízení rozvoje měst, může rostoucí koncentrace lidí ve městech zabránit splnění tolik důležitých rozvojových cílů tisí-

ciletí. Je tedy jen v našem zájmu vytvořit města přátelská k životnímu prostředí. Nepochybně je to náročný úkol, ale potřebné technologie a znalosti již máme. Ekologická doprava, nízkoenergetické domy, kvalitní kanalizace a ekonomické využívání vody nesmí být jen vizí budoucnosti, ale realitou dneška.

K tématu viz též str. 2

Více o Světovém dni životního prostředí 2005: www.unep.org/wed/2005

Pocta velkému Švédovi

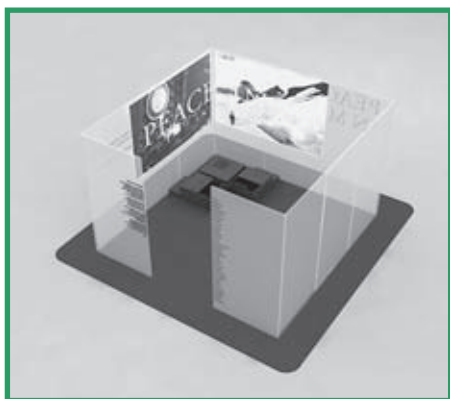
Vstupní hala pražského Domu OSN se první týden v červnu stane výstavním prostorem. Na své cestě světem se zde zastaví putovní výstava PEACE IN MIND, která připomíná 100. výročí narození Daga Hammarskjölda, generálního tajemníka OSN 1953-1961.

Dne 1. června v 11 hodin bude výstava slavnostně zahájena za účasti Haralda Fältha, velvyslance Švédského království v ČR a Jana Winklera, náměstka ministra zahraničí České republiky.

Výstava PEACE IN MIND je výsledkem práce švédské Nadace Daga Hammarskjölda za podpory švédského ministerstva zahraničí a Švédského institutu. Prezentuje práci bývalého generálního tajemníka OSN, jeho úsilí na mezinárodním poli i jeho osobně jako odvážného a oddaného člověka s vizí. Výstava je koncipována také jako stimul zájmu o práci Organizace spojených národů.

Dagu Hammarskjöldovi byla v roce 1961 po jeho tragické smrti udělena Nobelova cena za mír. V téže roce po něm pojmenovalo Valné shromáždění ústřední knihovnu OSN v New Yorku.

Výstava do Prahy přicestuje z Moskvy a bude dále pokračovat do Vídně, Berlína, Bratislavy a mnoha dalších měst světa.

Kdo byl generální tajemník Hammarskjöld? Čím byl výjimečný? Přijďte se podívat na tuto zajímavou multimediální výstavu.

**Otevřeno v pracovních dnech
1. – 8. června, 9 – 17 hodin,
vstup volný.**

**Dům OSN,
nám. Kinských 6, Praha 5**

United Nations

A Time for Renewal

5. červen: Světový den životního prostředí

Dne 3. června, v předvečer Světového dne životního prostředí, se v Informačním centru OSN v Praze uskuteční tisková konference za účasti ministra životního prostředí Libora Ambrozka, senátora a ředitele Centra pro otázky životního prostředí UK Bedřicha Moldana, zástupce Českého národního komitétu UNEP Tomáše Růžičky a Michala Broži z českého zastoupení Organizace spojených národů. Ministr Ambrozek následně předá vybraným českým výrobcům nové známky „Ekologicky šetrný výrobek“. Tisková konference začíná v 9.30 hodin, slavnostní předání ekologických známek v 11 hodin.

Obsah čísla

2 Pocta velkému Švédovi:

Výstava k 100. výročí narození Daga Hammarskjölda

3 Fakta a čísla OSN

Svět jedná o otázce nešíření jaderných zbraní

5 Události OSN

Ve stínu Iráku: Deset problémů a míst, které přes svou závažnost zůstávají mimo zájem světa

7 Názory

Kofi Annan: Globální zásada nešíření jaderných zbraní se prosadila

Mohamed Baradej: Svět se mění, jaderné nebezpečí přetrvává

UNbulletin

Editor
Michal Broža

Vydavatel
Informační centrum OSN v Praze

Objednávky
IC OSN, nám. Kinských 6
150 00 Praha 5

UNbulletin je časopis OSN
v České republice.

T: (+420) 257 199 831-2,

F: (+420) 257 316 761

Internet: unbulletin@osn.cz, www.osn.cz

Vychází zpravidla jednou za měsíc, je distribuován bezplatně.

Roč. 2005 / č. 5, ev. č. MK ČR E 14551

Tištěno na recyklovaný papír.

Svět jedná o otázce nešíření jaderných zbraní

Hodnotící konference signatářů Smlouvy o nešíření jaderných zbraní (NPT) 2005

New York, 2.-27. května 2005

Foto: OSN/DPI

Ve dnech 2.-27. května proběhla v newyorském sídle OSN hodnotící konference signatářů Smlouvy o nešíření jaderných zbraní (NPT) 2005. Signatáři smlouvy se dohodli, že jednou za pět let svolají konferenci, na které přehodnotí vývoj situace. Ta letošní je již sedmá v pořadí.

NPT je klíčovou mezinárodní smlouvou, jejímž cílem je zabránit šíření jaderných zbraní a zbrojních technologií, podporovat mírové využívání jaderné energie a v konečném důsledku dovést svět k jadernému odzbrojení.

Smlouva byla podepsána v roce 1968 a vstoupila v platnost v roce 1970. K jejímu dodržování se zavázalo 188 států, včetně pěti jaderných mocností. UNbulletin hledal odpovědi na některé ze základních otázek, které se smlouvou o nešíření souvisejí.

květen 2005

Co jsou to zbraně hromadného ničení?

Podle definice schválené Radou bezpečnosti před více než 50 lety jsou zbraně hromadného ničení definovány jako „zbraně, které zahrnují atomové výbušné zbraně, radiologické zbraně, chemické a biologické zbraně a jakékoliv nové zbraně, které mají ničivé účinky srovnatelné s ničivými účinky zbraní uvedených výše“.

Jaký je rozdíl mezi jadernými mocnostmi a nejadernými státy?

Jaderné velmoci jsou státy, které provedly jaderný výbuch před 1. lednem 1967: Čína, Francie, Rusko, Velká Británie a USA.

Nejaderné státy jsou zúčastněné strany smlouvy, které se vzdaly práva vyrábět nebo jinak získávat jaderné zbraně.

Jaké závazky mají jaderné velmoci?

Článek I NPT zakazuje jaderným státům přenášet materiály nebo technologie k výrobě jaderných zbraní do jiných zemí, nebo umožnit jiným zemím tyto zbraně či technologie získat.

Článek VI o odzbrojení zavazuje jaderné státy jednat v dobré víře o podmínkách zastavení závodů ve zbrojení a o konečném jaderném odzbrojení. Tento závazek se vztahuje na všechny signatáře, ať už jaderné zbraně vlastní či nikoli, přičemž cílem je uzavření dohody o všeobecném a úplném odzbrojení pod přísnou a účinnou mezinárodní kontrolou.

V oblasti mírového využití jaderné energie, článek IV stanoví jaderným státům umožnit co nejširší výměnu vybavení, materiálů a vědeckých a technologických informací pro mírové vyu-

Fakta a čísla OSN

žití jaderné energie. Jaderné státy jsou také povinny spolupracovat na dalším rozvoji využití jaderné energie pro mírové účely, zejména na území nejaderných států.

Jaké jsou závazky nejaderných států?

Nejaderné státy se zavázaly, že nepřijmou a nebudou vyvíjet jaderné zbraně ani žádné jaderné výbušniny. Aby bylo možné ověřovat plnění závazků vyplývajících z této smlouvy, tyto státy souhlasily podřídit se pravidlům kontroly Mezinárodní agentury pro atomovou energii (MAAE). Nejaderné státy musejí dojednat a uzavírat dohody s MAAE.

Jak jaderné státy plní své závazky od roku 2000?

V oblasti odzbrojení podepsaly Rusko a Spojené státy 24. května 2002 na summitu v Moskvě smlouvu o snížení stavu strategických jaderných zbraní (SORT), v níž se oba státy zavázaly snížit do 31. prosince 2012 počet rozmístěných jaderných hlavic dlouhého doletu na 1700 až 2200.

Rusko a USA v roce 2002 společně s MAAE zakončily tzv. Trilaterální iniciativu. Ta byla zahájena v roce 1996 a umožnila vyvinout nový ověřovací systém MAAE na kontrolu zbrojních materiálů, které USA a Rusko vyřadily ze svých obranných programů.

Co brání Pákistánu, Indii a Izraeli, aby se připojily k NPT jako jaderné státy?

Jako jaderné státy mohou ke smlouvě přistoupit pouze ty státy, které „vyráběly jaderné zbraně a prováděly jaderné testy před 1. lednem 1967“. Všechny ostatní země se mohou připojit pouze jako nejaderné státy. Indie a Pákistán nadále trvají na tom, že jsou ochotny přistoupit ke smlouvě jen jako jaderné státy. Izrael svůj jaderný potenciál nedává otevřeně najevo a pokračuje v politice konstruktivní dvojznačnosti.

Jaká je v NPT úloha MAAE?

Mezinárodní agentura pro atomovou energii ověřuje plnění jednotlivých ustanovení NPT. Agentura má na starosti zavádění a dohled nad bezpečnostními zárukami, tj. nad technickými a právními opatřeními, jejichž cílem je zajistit, aby státy nepoužívaly jaderné materiály a zařízení, jež údaj-

ně používají na mírové účely, k výrobě jaderných zbraní či jiných jaderných výbušných zařízení. Bezpečnostní záruky MAAE mají tři hlavní složky: evidenci jaderného materiálu, stálý monitoring a inspekce v jaderných zařízeních.

Írán

MAAE věnuje v posledních letech velkou pozornost plnění bezpečnostních záruk ze strany Íránu. V rezoluci přijaté 29. listopadu 2004 MAAE kvitovala uzavření dohody mezi Íránem, Francií, Německem a Velkou Británií (tzv. „EU3“) z 15. listopadu 2004 a uvítala skutečnost, že Írán nebude pokračovat v žádných aktivitách souvisejících s obohacováním uranu. MAAE zdůraznila, že plné a trvalé plnění tohoto bodu, které je dobrovolným a právně nezávazným opatřením zaměřeným na posilování důvěry, na jehož realizaci má dohlížet MAAE, je klíčové pro vyřešení přetrvávajících problémů.

KLDR

Skutečnost, že Korejská lidově demokratická republika (KLDR) 10. ledna 2003 ohlásila své odstoupení od smlouvy NPT, a v únoru 2005 následně oznámila, že vlastní jadernou zbraň, představuje pro stávající režim nešíření jaderných zbraní vážný problém. Jedná se totiž o první čin tohoto typu, který má jak politické dopady, tak dopady na mezinárodní právo. MAAE neměla od prosince 2002 šanci uskutečnit v KLDR žádné inspekce ani ověřit stav jaderných zařízení. Generální tajemník OSN v této souvislosti zdůraznil význam dodržování smluv a jejich právních závazků pro dosažení světového míru a bezpečnosti v souladu s mezinárodním právem. Zdůraznil, že problém jaderného programu KLDR je nutné řešit mírovým dialogem. Šestistranné rozhovory, kterých se účastní KLDR, Korejská republika, USA, Čína, Japonsko a Rusko, jsou však od června 2004 na mrtvém bodě.

Bylo odstoupení KLDR od smlouvy NPT akceptováno?

Žádný signatář NPT od smlouvy za 35 let její platnosti neodstoupil. Stále existují rozdílné názory na status KLDR v systému NPT po jejím oznámení z 10. ledna 2003, že od dohody odstoupuje. Letošní hodnotící konference NPT se zabývá obecně ustanovením

o vypovězení této smlouvy (článek X) i konkrétně otázkou odstoupení KLDR.

Libye

Libye je signatářem smlouvy od roku 1975 a dohodu o bezpečnostních zárukách uzavřela s MAAE v roce 1980. Po rozhovorech se Spojenými státy a Velkou Británií oznámila Lybie 19. prosince 2003, že „odstraní ... materiály, vybavení a programy na výrobu mezinárodně zakázaných zbraní“. Kromě toho přiznala svůj tajný program vývoje a výroby jaderných zbraní. Po několika inspekcích MAAE podepsala Libye 10. března 2004 dodatečný protokol k dohodě s MAAE. Zavázala se tak podřídit systému bezpečnostních záruk.

Černý trh s jadernými technologiemi

Technická demontáž a ověřování zárodečného libyjského jaderného programu vedly k odhalení napojení na černý trh s jadernými technologiemi řízený pákistánským vědcem A. Q. Khanem. Pákistánská vláda zahájila v říjnu 2003 oficiální vyšetřování činnosti Khana a jeho společníků, které probíhá dosud.

Jaký význam mají bezjaderné zóny?

Bezjaderné zóny jsou důležitým prostředkem prevence šíření jaderných zbraní. Tyto zóny v současné době geograficky pokrývají celou jižní polokouli, s výjimkou oceánů.

V současné době existují čtyři bezjaderné zóny: Afrika, Latinská Amerika a Karibik, Jihovýchodní Asie a Jižní Pacifik. Bezjaderný status má i Mongolsko. Pozitivně se vyvíjí jednání o bezjaderné zóně ve Střední Asii. Podporu Valného shromáždění má také otázka vytvoření bezjaderné zóny na Blízkém východě. Ta je předmětem jednání i na letošní konferenci NPT.

Zvláštními smlouvami se řídí zákaz umístování jaderných zbraní do vesmíru a na Antarktidu.

Více k tématu viz též str. 7 a 8

*Více informací o NPT konferenci:
<http://www.un.org/events/npt2005/>*

VE STÍNU IRÁKU

Ve stínu Iráku a dalších závažných světových událostí zůstává celá řada těch, které si zaslouží pozornost světové veřejnosti, avšak jejich menší mediální atraktivnost či geografická poloha je nechávají na okraji zájmu. Podobně jako v loňském roce připravila Organizace spojených národů u příležitosti letošního Světového dne svobody tisku (3. května) seznam deseti tzv. „hot spots“, tedy míst a problémů, které sice zůstávají mimo dosah televizních kamer, svou závažností se však vyrovnají těm mediálně populárním. UNbulletin vám v krátkosti představuje letošní seznam středoevropskému prostředí vzdálených, ale globálně závažných problémů. Jejich medializace může pomoci milionům lidí.

1. Somálsko: Naděje na mír

Po patnácti válečných letech je Somálsko blízko míru. Proces usmíření vstupuje do klíčové fáze, OSN je připravena posílit humanitární pomoc. Velice napjatá bezpečnostní situace má ale za následek, že se zemi většina světových médií zdaleka vyhýbá.

Kontext

- Somálci jsou nadále ohrožováni konflikty klanů. V zemi je 400 tisíc osob na útěku z domova a 800 tisíc navrátilců.
- Čtyři po sobě jdoucí roky sucha vedly k obrovskému úhynu dobytka. Došlo ke kritickému snížení zdrojů obživy, k vnitřní zadluženosti a ekonomické stagnaci.
- Somálsko patří k zemím s nejnižší úrovní lidského rozvoje, zejména vzhledem k vysoké úmrtnosti a míře podvýživy.

2. Péče o zdraví žen

Desítky tisíc žen jsou každoročně zmrzačeny během porodu a čelí následným zdravotním problémům a marginalizaci v důsledku porodního píštěle. Probíhající preventivní kampaň by mohla tuto situaci změnit, málo se však o ní ví a informuje.

Kontext

- Náklady na léčení porodního píštěle a s ním spojené obnovení důstojnosti žen se pohybují ve výši pouhých

300 dolarů na osobu. Tato částka ale výrazně převyšuje možnosti obyvatel zemí, kde je roční příjem na osobu mnohem nižší.

- UNFPA v rámci své globální kampaně proti píštěli zajistila ve spolupráci s nigerijskou vládou v únoru 2005 během pouhých dvou týdnů operační zákrok 545 ženám. V Nigérii je však píštělem postiženo asi 800 tisíc žen.
- Úspěšnost odstranění porodního píštěle je až 90 procent.

3. Severní Uganda: Civilisté a děti v ohrožení

Situace v Ugandě byla sice v uplynulém roce podrobena zkoumání mezinárod-

ních institucí, tragická situace civilistů, zejména dětí, ohrožených konfliktem v severní části země však vyžaduje soustavnou pozornost a musí být jednou z priorit mezinárodního společenství.

Kontext

- Přes vysoký zemědělský potenciál žije více než polovina obyvatel v naprosté chudobě a trpí zásadním nedostatkem potravin.
- Světový potravinový program (WFP) poskytl v roce 2004 nejnutnější potravinovou pomoc 2,8 milionu lidí. V důsledku nedostatku finančních prostředků je však schopnost WFP takovou pomoc dodat i v letošním roce ohrožena. Jen v samotné se-

Ilustrační foto: OSN/DPI

Události OSN

verní oblasti Karamoja vzrostl počet osob závislých na potravinové pomoci během letošního března až dubna o 400 procent.

- Armáda božího odporu (LRA) podniká v noci útoky na vesnice a unáší děti, které pak využívá ve svých jednotkách. Ze strachu před únosem opouštějí každý večer děti v doprovodu svých matek domovy a hledají bezpečné útočiště.

4. Sierra Leone: Křehký mír

Příslušníci mírových jednotek OSN pomohli v Sierra Leone ukončit konflikt, odzbrojili tisíce bojovníků, osvobodili tisíce dětských vojáků a dohlíželi na demokratické volby. Ze země nyní odcházejí, svět ale musí i nadále pomáhat, aby byl udržen křehký mír.

Kontext

- Poslední příslušníci mírových sil odejdou v prosinci 2005.
- V roce 2004 zahájil činnost zvláštní soud pro Sierra Leone založený OSN. V současné době probíhají procesy proti 13 osobám obviněným z válečných zločinů.
- Bezpečnost může ohrozit i pohraniční spor s Guineou, nebude-li se řešit včas.
- Zemi sužuje obrovská nezaměstnanost, míra chudoby roste.
- Zdrojem konfliktu může být i špatné nakládání s přírodními zdroji (např. těžba diamantů).

5. Rozvoj institucí na ochranu lidských práv

Obránci lidských práv mají ve svém arzenálu nový nástroj. V posledních letech vzniklo více než 100 státních institucí zaměřených na ochranu práv zranitelných skupin. Zaměřují se přitom na širší spektrum otázek ochrany lidských práv, od prevence týrání a diskriminace po řešení následků válečných konfliktů.

Kontext

- Většinu státních institucí na ochranu lidských práv lze rozdělit do dvou kategorií: „komise na ochranu lidských práv“ a „ombudsmani“. Méně běžné, ale neméně významné, jsou specializované státní instituce, jejichž cílem je ochrana práv konkrétní skupiny zranitelných osob.

6. Kamerun: Soumrak farmaření

Chudí zemědělci nemají prakticky žádnou šanci dostat za svou produkci

adekvátní cenu, pokud nemají informace, kolik jsou ochotni zaplatit trhy mimo jejich vesnice. Jejich možnosti nyní zlepšuje internet prostřednictvím programů jako je INFOSHARE. Ten poskytuje tisícům pěstitelů kakaa nebo kávy na odlehlých farmách v Kamerunu informace o nejnovějším vývoji na trhu.

Kontext

- Rostou-li průměrné ceny zboží ve světě, zisky jdou převážně na konto velkých obchodních společností, nikoli drobných farmářů.
- Neinformovaní drobní zemědělci se prakticky nemohou vyhnout nadprodukcí. Kdyby však znali aktuální stav na trhu, mohli by omezit výsadbu, nebo svou produkci diverzifikovat.
- Trhy s některými zemědělskými komoditami jsou rovněž pod tlakem geneticky modifikovaných plodin. Jejich využívání je nevýhodné pro drobné farmáře.

7. Grenada: Ostrov po hurikánu

Tři měsíce před tsunami v Indickém oceánu zasáhl ostrov Grenada v Karibiku hurikán Ivan. Svět zareagoval velkoryse, ale po katastrofě v Jihovýchodní Asii se na Grenadu zapomělo. Sedm měsíců po hurikánu zůstává většina domů v zemi v troskách.

Kontext

- Grenada si stanovila za cíl zrekonstruovat v roce 2005 tisíc domů. Dosud však bylo s pomocí vlády postaveno pouze 23 domů, výstavba dalších 50 v současné době probíhá. Podle odhadů bude s veřejnou pomocí nutné vybudovat na 10 tisíc domovů.
- Tisíce lidí jsou katastrofou traumatizovány.
- Jsou však i pozitivní výsledky. Podarilo se již obnovit chod všech škol.

8. Násilí na ženách

Násilí na ženách a dívkách zůstává celosvětovým problémem a má prakticky epidemické rozměry. Zrakům veřejnosti je však tento problém skryt, probíhá většinou v soukromí, za zavřenými dveřmi. Nejméně každá třetí žena na světě se setkala s bitím, nuceným sexem či jiným násilným zneužitím. Útočníkem bývá obvykle osoba, kterou oběť zná a je jí blízká.

Kontext

- K násilí na ženách dochází ve všech regionech a zemích na světě a větši-

nou zůstává skryto před zraky veřejnosti.

- Nejvíce proti násilí na ženách bojují ty země, které jeho výskyt přiznávají.

9. Alternativa: Rozvoj místo drog

Na čtyři miliony venkovských pěstitelů nutí chudoba a drogoví magnáti získávat obživu pěstováním plodin, z nichž se získávají nezákonné drogy. Většina z nich by přitom raději získávala obživu jiným způsobem. OSN jim ukazuje možnosti, jak se z tohoto problému vyмотat.

Kontext

- Podle odhadů existují asi čtyři miliony pěstitelů nelegálních plodin. Většina z nich žije pod hranicí chudoby, zhruba 50 procent jejich příjmů pochází z pěstování rostlin, které jsou využívány k výrobě drog.
- Podle dosavadních zkušeností volí tito malopěstitelé jiné způsoby obživy, mají-li k tomu příležitost.

10. Životní prostředí a zdraví

Vědecký výzkum ukázal nový důvod, proč chránit životní prostředí. Vědci předložili dlouhý seznam infekčních nemocí, které se nově objevují a šíří v oblastech, kde bylo narušeno přírodní prostředí, ať už likvidací původních lesů, stavbami dálnic, přehrad či růstem velkých měst.

Kontext

- Tým vědců z americké univerzity Johna Hopkinse zjistil, že o jediné procento zvýšené odlesňování v Peru vedlo k osmiprocentnímu zvýšení výskytu komárů přenášejících malárii.
- Rychlá a nekoncepční urbanizace je považována za hlavní příčinu exploze horečky dengue, těžké tropické nemoci. V padesátých letech minulého století se prevalence tohoto onemocnění pohybovala kolem jednoho tisíce případů za rok, v současné době je to více než 2,5 milionu.
- Mělké doly, které za sebou nechávají těžba drahokamů na Srí Lance, se stávají novými ideálními líhněmi komárů a epicentry malárie.

Více informací:
www.un.org/events/tenstories/

Globální zásada nešíření jaderných zbraní se prosadila

Kofi Annan

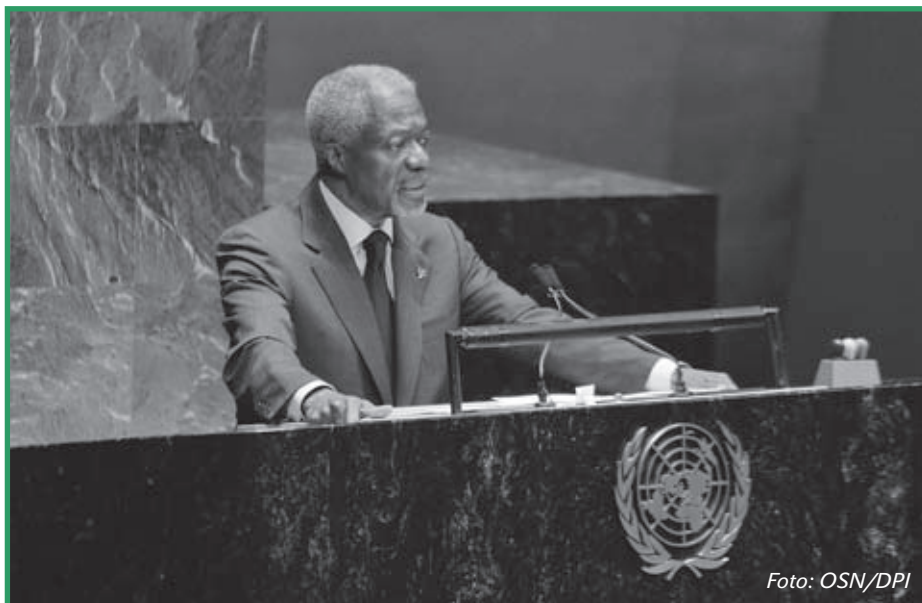

Foto: OSN/DPI

V roce 1945 vstoupil svět hrůznými výbuchy v Hirošimě a Nagasaki do jaderného věku. Krátce poté vypukla studená válka a nad lidstvem se rozprostřela hrozba jaderného vyhlazení. Tato nebezpečná epocha sice skončila, jaderné nebezpečí však přetrvává. Jsem pevně přesvědčen, že naše generace může vytvořit svět založený na rozvoji, bezpečnosti a respektu k lidským právům – svět „ve větší svobodě“. Jsem si však zároveň vědom, že to může nenávratně znemožnit jaderná katastrofa v některém z našich velkých měst.

Chaos a zmatek, který by okamžitě po takovém útoku nastal, by vyvolal řadu otázek. Byl to teroristický čin? Agrese jiného státu? Byla to nehoda?

V našem vzájemně propojeném světě představuje hrozba jednomu hrozbu všem. Všichni sdílíme odpovědnost za bezpečí toho druhého. A jestli toto platí pro všechny globální hrozby, v otázce jaderného nebezpečí to platí dvojnásob. Všichni jsme zranitelní a všichni neseme velkou odpovědnost za vytvoření účinného, účelného a spolehlivého systému, který jaderné nebezpečí snižuje.

Před 35 lety měli naši předkové dostatek moudrosti, aby se dohodli na smlouvě o nešíření jaderných zbraní a zároveň uznali právo na mírové využívání jaderné energie. Tato dohoda je základním kamenem celosvětové

bezpečnosti a překonala temné předpovědi svých kritiků.

Jaderné zbraně se nerozšířily do desítek států. Naopak, svých ambicí na jaderné zbraně se více států vzdalo, než kolik si je opatřilo. Státy se připojují k bezjaderným zónám, globální zásada nešíření se jednoznačně prosadila. Přesto všechny státy vyzývám, aby si

V našem vzájemně propojeném světě představuje hrozba jednomu hrozbu všem. Všichni sdílíme odpovědnost za bezpečí toho druhého. A jestli toto platí pro všechny globální hrozby, v otázce jaderného nebezpečí to platí dvojnásob.

tyto pravdy znovu připomněly. Všichni musíme pochopit, že odzbrojení, nešíření jaderných zbraní a právo na mírové využívání jaderné energie mají stejnou důležitost. Uvědomme si, že za všechny tyto otázky mají odpovědnost všechny státy světa.

Z vystoupení generálního tajemníka OSN v zahajovací den všeobecné rozpravy Hodnotící konference signatářů Smlouvy o nešíření jaderných zbraní (NPT) 2005 (zkráceno).

Svět se mění, jaderné nebezpečí přetrvává

Mohamed Baradej

Nové obavy částečně pramení z nových skutečností. Došlo k vzestupu terorismu, odhalení tajných jaderných programů, rozšířil se černý trh s jadernými technologiemi.

Před pěti lety jsem mluvil k účastníkům hodnotící konference NPT 2000 v naději, že nové tisíciletí dodá závazkům o nešíření jaderných zbraní novou energii. Máme teď větší, či menší naději? V uplynulých pěti letech se svět změnil a naše obavy z jaderného nebezpečí byly znovu oživeny.

Nové obavy pramení z nových sku-

tečností. Došlo k vzestupu terorismu, odhalení tajných jaderných programů, rozšířil se černý trh s jadernými tech-

Nové obavy pramení z nových skutečností. Došlo k vzestupu terorismu, odhalení tajných jaderných programů, rozšířil se černý trh s jadernými technologiemi.

Foto: OSN/DPI

nologiemi. Stále více zemí získává přístup k citlivému jadernému know-how a schopnost vyrobit zbraně. MAAE má omezené inspekční pravomoci. Přetrvává pocit nerovnováhy mezi státy, které jadernými zbraněmi disponují, a které je nemají.

Pokud my, globální společenství, trváme na tom, že jsou výhody mírového využití jaderné technologie klíčové pro naše zdraví, životní prostředí i sociální a ekonomický rozvoj, pak musíme zajistit fungující systém, který umožní účinně zabránit jejich vojenskému využití. Smlouva NPT dobře slouží již pětatřicet let. Pokud ji však nebudeme uzpůsobovat měnícím se podmínkám, stane se tato dohoda bezvýznamnou a svět zůstane zranitelný a nechráněný.

Co by měla přinést letošní konference?

Priority letošní konference jsou následující:

V první řadě musíme znovu potvrdit cíle, na kterých jsme se dohodli v roce 1970.

Za druhé musíme posílit inspekční pravomoci MAAE.

Za třetí potřebujeme lepší kontrolu nad prvky jaderného palivového cyklu, nad činnostmi, které zahrnují obohacování uranu a zpracování plutonia. Jak ukázaly zkušenosti, účinná kontrola jaderných materiálů je pro prevenci výroby jaderných zbraní klíčová.

Za čtvrté musíme zabezpečit a kontrolovat jaderný materiál.

Za páté musíme upřímně deklarovat, že jsme pevně odhodláni k jadernému odzbrojení. Dokud budou některé země spoléhat na jaderné zbraně jako na způsob strategického odstrašování, ostatní země se jim budou snažit vyrovnat.

Za šesté naše inspekční snahy musí mít podporu účinného mechanismu v případě odmítání spolupráce. V této otázce jak smlouva NPT tak statut MAAE odkazují na Radu bezpečnosti OSN.

Za sedmé musíme využít veškerých dostupných mechanismů, abychom zajistili bezpečnostní zájmy všech zemí. Ne všechny státy považují svou bezpečnost v rámci současného režimu NPT za zajištěnou.

Z vystoupení generálního ředitele MAAE (zkráceno).

Krátce

- Novou výkonnou ředitelkou Dětského fondu UNICEF byla 2. května jmenována Ann M. Venemanová, bývalá ministryně zemědělství Spojených států amerických. V čele organizace vystřídala svou krajanu Carol Bellamyovou. Venemanová označila jako svou nejvyšší prioritu naplnění rozvojových cílů tisíciletí.
- Ke změně na nejvyšším postu dochází v další organizaci OSN, Konferenci OSN pro obchod a rozvoj. Supachai Panitchpakdi (Thajsko) ve funkci generálního tajemníka UNCTAD nahradí Rubense Ricupera (Brazílie). Ten UNCTAD vedl od roku 1995. Nový šéf UNCTAD je v současné době nejvyšším představitelem WTO, nové funkce se ujme 1. září 2005.

Z nadcházejících událostí v systému OSN vybíráme:

- V New Yorku probíhá od **2. do 27. května 2005** Hodnotící konference o nešíření jaderných zbraní. K tématu článek na straně 2.
- Od roku 2002 je **29. květen** Mezinárodním dnem příslušníků mírových jednotek OSN.
- Světový den bez tabáku připadá na **31. květen**.
- **5. června** je Světový den životního prostředí. Informace k tématu na straně 1.
- Světový den uprchlíků si připomínáme **20. června**. Více informací o problematice najdete na internetových stránkách UNHCR v češtině: www.unhcr.cz.
- Ve dnech **23. – 24. června** proběhne ve Valném shromáždění OSN slyšení nevládních organizací k zářijovému summitu OSN (Millennium + 5 Summit).
- Na **26. června** připadá 60. výročí podpisu Charty OSN. Stalo se tak v roce 1945 na konferenci v San Francisku. Svůj podpis po základní dokument OSN připojilo 50 zemí.